

Hopsa, hor sa - zem otvor sa!

Dvaja bratia podelili sa s otčizňou. Hej, ale bola to za deľba! Starší zabral si ovce, kone, voly, všetky statky; oral a sial, i kupčil ešte k tomu a býval na hrdom dvore. Mladšieho vypravotil do vedľajšej chalupy, a čo dolezlo sa mu, to mal; biednych pár volkov. Na týchto chodil do hory, rúbal javory a z toho dreva robil doma lyžice, taniere a tak predával.

Išlo to, kým v hore javory trvali a bolo z čoho strúhať a točiť. Ale tu raz už potom nedajbože v celej hore na voľač súceho javora nájsť! Voly pásli sa mu tam dakde na voliakej paseke okolo voza a on sám našťúlal sa po hore celý deň od rána do večera, a ešte nič pod sekeru nenašiel. Na mrkaní predsa vyzrel na vysokej zápoli krásny javorový strom.

„No, veď len teba mal som ešte dostať do remesla!" riekol sebe a vydriapal sa na zápoľu.

Už chcel zaťat' do milého javora, keď tu počuje pod sebou kroky. Pozrie dolu a vidí dvanástich chlapov ako jedle, že vlečú plné vrecia na pleciach. Uťúpil sa za strom a ani nedýchol. Chlapi ale prišli pred zápoľu a predný zavolať:

„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!"

Hneď otvorila sa zem a tí všetci poskladali svoje vrecia tadnu. Ten predný zasa zavolať:

„Hopsa, hor sa – zem, zatvor sa!"

Zem zatvorila sa a tí všetci ako prišli, tak odišli. Chodili vraj tam dakde do hostinca na celú noc harovať, keď takto svoje poklady uložili.

Chudobný človek ver nerozmýšľal dlho, stroma zotínať viac nesmel, bo by to tí na odchode boli začuli alebo potom zvedeli, že tam dakto pletie sa im, a šlo mu už o skapanie či tak, či tak keď do remesla dreva nebolo; zviezol sa teda dolu a postavil sa pred zápoľu:

„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!"

Hneď otvorila sa zem a on vnišiel do zápole. Bola tam vraj nesmierna sila bohatstva, až aj naľakal sa, čo to len zablysklo sa mu pred očami. No dvanásť vriec bolo hotových, pozaväzovaných a plných peňazmi. Tie si po jednom vydvíhal na plece a poodnášal na-paseku na voz. Keď s ostatným odchodil, nezapomenul zavolať:

„Hopsa, hor sa – zem, zatvor sa!"

Zápola zatvorila sa; on potíšku odišiel, zapriahol a „čale, Bodor, hejsa, Sivoň," popoháňal voly a nestavil sa kremä pred svojou chalupou.

Žena doňho ako do repy, čo tak pozde prichodí. Ale keď videla peniaze, uradovaná, ani nevedela, čo robiť; len nasilu ak merať, tak merať peniaze. Dost' jej on, aby tomu pokoj dala; tá nespočinula, kým nevypravila dievča k bohatému susedovi po mýtovnícu. Nuž merali tie peniaze a veru ich namerali, čo by ani vo snách nebolo pozdalo sa im o toľkom bohatstve. Mýtovnícu ani neozerali, len poslali hneď naspäť.

Ale tam za obruč zavadil sa zlatý peniaz. Bohatá bratova zle-nedobre zaškúlila naň a hneď do dievčat'a:

„Dievča, čo ste to merali?"

„Nuž čože by?" vravelo dievča. „Hrach dovezli otec za riad, nuž ten sme merali."

„A veru pekný okrúhly hrach, hľa, tu zavadil sa vám jeden!"

Dievča len zdúpnelo, keď pani stryná vyňala spoza obruče zlatý peniaz, a viac netajilo, čo to merali a do komôrky vysypali.

Ešte prv, ako dievča, postavila sa bohatá švagrová u chudobného švagra, ktorý pred ňou nestačil ani komôrku zaprieť, kde to boli tie peniaze vysypali. Nuž tá doňho hneď tam nad hrbou:

„Ačak sa mi už tajiť nebudete, vy hlavní remeselníci, z čoho žijete! Veď ja to dávno vravím, že to u vás nejde po dobrom – len kde by ste brali na toľké deti?! Veď teraz inakším ľudom, ako ste vy, nepostačuje. Povedzte pravdu, koho ste to ozbójali, lebo ak nie, ešte tej noci vás hore podám pred právo!"

A tak mlela, štekala jazykom, kým len milý švagor nevyrozprával všetko, čo a ako stalo sa.

„No, to je už inšie, môj milý pán švagor," hovorila naposled bratova, „takže si len majte, čo máte, zide sa aj vám."

Sama v sebe si ale pomyslela: „Zješ ty psa, že by si mal aj to ostatné bohatstvo z tej zápole odvláčiť. Dobrá psu mucha a to ostatné bude nám!"

A doma nasadila si muža, aby ešte v tú noc šiel ta pre to ostatné bohatstvo, keď zbojníkov doma nieta. Naučila ho, ako to má vravieť pri tej zápoli. Ten zapriahol štyri najlepšie voly do voza a zatiahol rovno pred zápoľu.

„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!" zavolať.

Hneď otvorila sa zápoľa a bohatstvo zablysklo sa.

„Hej," povedá, „toto mi bude dost' aj pre detné deti, a čo nikdy križom slamy nepreložia, len čo budú troviť a jesť a piť!"

S tým skočil dnu, že bude zaberat' a na voz nakladať. Ale tu zápoľa s praskotom zarútila sa za ním. Iba ho mráz prejal a v strachu aj zapomenul, ako to má povedať, aby zápoľa otvorila sa znovu. Tam ten čupel zavrznutý; mal aspoň času spomínať na svoje staré hriechy.

Z polnoci ale prišli zbojníci domov.

„Aha, tu si, dobrý vtáčik!" zahrmeli naňho. „Čože ty tu robíš?"

„Jaj, veď to nie ja, veď to môj brat odvláčil vám tie vrecia. Jaj, mne dajte pokoj!“

„Dáme ti nevôľu, keď len lapil si sa do klietky,“ povedali zbojníci, rozštvrtili ho a telo jeho povešali na ten javor ako pôlty slaniny, aby ho tam vietor prefukoval.

Žena čaká muža domov, čaká ho až do bieleho rána – a tu nik neprichodí. Hneď si pomyslela, že už zle povodilo sa s ním. Ale kto tu jej aspoň dáky vývod dá o skapanie či tak, či tak, keď do remesla dreva nebolo;

„Švagre,“ hovorí „toto je, na moju vieru, zle s vami.“

„A čože by bolo?“ hovorí tento.

„Nuž čože by bolo? Môj muž šiel tej noci na to miesto, kde ste tých peňazí nabrali, a nevrátil sa naspäť.“

„Nuž a čo mne do toho? Ja som mu nekázal!“

„Ale ja som ho ta vypravila, bo nebudete len vy všetko požívať. A teraz alebo si mi muža vystanovíte, aj moje štyri voly, čo s nimi ta šiel, alebo bežím pred právo a jednako len rozpoviem celú celučičkú vec, aby vás prvého zavrzi, lebo vy musíte mať obchod s tými zbojníkmi. Nože, no, veď ak by to len tak bolo na ,hopsa, hor sa,‘ môj muž by dávno musel tu byť.“

Ako ju oddávna znal, videl, že s touto dračicou nikam nezájde, keď si tá raz boky podoprie a oddá sa do dakoho. Nuž ju len hľadel utíšiť, že veď on podvolí sa na všetko a že ešte dosť i bohatstva môžu dovliecť z tej zápole.

„Ale či naozaj, švagrík môj drahý?“

„Naozaj, naozaj, pani švagrinka. Len viete, čo? Keď ten ta šiel na štyroch voloch, pôjdem ja už teraz na štyroch koňoch a dáte mi dvanásť sudov z pivnice. Ale nelákajte sa! Veď to len čo jeden bude plný, tamtie ostatné môžu byť aj prázdne.“

Podvolila sa čo len na jeden plný, keď tamtie sudy budú prázdne. A on naložil jedenásť sudov prázdnych na voz, ale ten dvanásť naozaj plný, a to dobrým, tuhým vínom. Vybral sa ako zemiár, ktorý do ďaleká víno vezie, a zatiahol tadiaľ tou horou.

Príde neďaleko zápole a ak „čihy“, tak „hio“ z celého hrdla, ako by bohzná akú ťarchu viezol a cele na bezpečnom bol. A tu dvanásť pri velikej vatre práve dopekali si tie štyri tučné voly, čo po tom boháčovi tam boli našli. Hneď poskákali na nohy a predstáli ho, že čo to vezie.

„A ver ja víno po svete rozvážam,“ povie tento; „napite sa ho, koľko chcete, len mne pokoj dajte!“

„O pokoj sem-tam,“ hovoria zbojníci; „naposledok sa poráceme. Ale teraz naozaj ku pečienke vína daj! V ktoromže sude máš najlepšie? Hovor pravdu, lebo pustíš dušu!“

Nadstavil liehy k vozu, spustil sud a priváľal im ho ku vatre. Jedli, pili a on musel s nimi. Keď už bolo po večeri, hovoria mu zbojníci:

„Čože obzeráš sa ty toľko na ten javor, vari ty vieš, čie to údy tam údia sa?“

„A čo bych neznal?“ hovorí on smelo. „Veď ho celý svet poznal – boháča tu zo susednej dediny. A veď aj toto víno od jeho ženy veziem.“

„Hm,“ rečú mu, „ty zdáš sa byť dobrý majster. Povedal by si nám, ako dostali by sme sa najľahším spôsobom do jeho komôr? Chceli by sme mu vrátiť, čo on nám tu chce vykázat.“

„Čo len to, to je veru ľahučká vec.“

„Nuž ako?“

„Nuž, hľa, takto. Dáte mi tie údy a ja vrátim sa s nimi k jeho žene, akoby som ich len tak v hore pri ceste bol našiel, a vás zaveziem tiež. Veď na to práve spôsob máme. Tie sudy na mojom voze jednako sú prázdne, keď mi ona bez gazdu viac vína dať nechcela. Zadebním do každého po jednom z vás, v noci poskladám vás tam z voza a pošepkám každému, ako čo stojí v dome. Kedy za najlepšie uznáte, oddebním vás a urobíte si, ako sami budete chcieť.“

Podnapitým chlapom pozdalo sa to, že takto aj vyspať sa môžu v prázdnych sudoch a potom za čerstvá boháčov dom vyzbijať.

Tu ich on pekne-rúče zadebnil do prázdnych sudov; telo bratovo zosňal a večer zatiahol so všetkým do bratovej dvora, odkiaľ bol ráno vyšiel. Bolo tam bedákania, jankania nad rozštvrteným telom mužovým. Ale čo už bolo robiť? On ju prehovoril, aby ani veľa nebedákala, len telo pekne pozošivala, aby ho aspoň pochovať mohli, a on že jej zatiaľ opatrí voz, i sudy, i všetko. A len aby dobre pozavierala sa, aby ľudia nedoznali sa o všetkom.

Tá teda v tom strachu pozamykala sa a zošivala to telo, a už tam aj vykladala nad ním, ako vedela. Dajme jej tam pokoj a prizrime sa nášmu majstrovi! Len ten zvolá čel'ad' a káže v kotloch olej na vriaco hriať a sám ide k tým v tých sudoch a pošepká im, že ich dá zrovna do pitvora poskladat', len aby už potom pozor dali, keď im príde druhý raz šepkať, keď už bude všetko v dome spať. I tak hneď milé sudy vyváľali všetky do pitvora a obrátili hore vránkami.

Ako najlepšie varil sa olej, len stoľko, že už nezažinal sa, kázal majster sluhovi načierať a prišiel k prvému sudu, vránku odrazil a zavolať:

„Či spíš, braček?“

„Nespím.“

„No, nadlož ústa, nalejem ti vína, aby si bol smelší, keď ťa oddebním.“

Zbojník ústa nadložil, a ten šuch! vylial mu vriaci olej do nich, že odrazu zadusil sa. A tak urobil všetkým dvanástim.

Potom už nechal tam bratovu to mŕtve telo zošivať a pochovávať. Sám šiel domov a zobral ešte v tú noc svoje peniaze na svoj voz a odišiel bývať do mesta, kde si kúpil najkrajší dom. Ale ešte aj potom, keď mu trocha schyblo, tašiel pod tú zápoľu a rozkázal si, ako vo svojom:

„Hopsa, hor sa – zem, otvor sa!“

Zem otvárala sa a na jeho rozkaz zasa i zatvárala sa a on vyberal tam odtiaľ bohatstvá na dosť pre neho a pre jeho detné deti, a čo by nikdy neboli krížom slamy preložili, len čo si vedeli tej zemi rozkazovať.